

УДК 371.315.7
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2024.2>

В. О. Панкратова
orcid.org/0000-0002-4775-565X
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права
Сумського державного університету

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

При підготовці майбутніх юристів, окрім ґрунтовної теоретичної бази, не менше значення має формування таких практичних навичок, як правова аргументація та аналіз, критичне мислення, навички усної та письмової адвокації, емоційний інтелект, уміння спілкуватися. Важливо вже в процесі навчання зрозуміти необхідність теоретичних знань та особливості їх застосування на практиці. При викладанні одним із методів, який дозволяє створювати реальні ситуації та знаходити шляхи вирішення проблем, які виникають на практиці, є проєктний метод, який дозволяє максимально зануритися у вивчення теми та підвищити мотивацію студентів, сприяє формуванню навичок критичного мислення та командної роботи.

Метод проєктів використовується в освіті протягом тривалого часу, але вперше був описаний у книзі «Метод проєктів» у 1918 році американського психолога та педагога Вільяма Кілпатріка. Після цього метод проєктів швидко поширився в країнах Північної та Центральної Європи. Наразі проєктний підхід активно і досить успішно використовується в закордонних університетах різного профілю: США, Великобританії, Бельгії, Ізраїлю, Фінляндії, Німеччині, Італії, Бразилії, Нідерландах та багатьох інших країнах. Сьогодні вчені називають метод проєктів технологією XXI століття, яка передбачає адаптацію до мінливих умов життя людини в сучасному суспільстві [1–4].

Наприкінці 1960-х років професор Університету штату Огайо Едгар Дейл експериментував із різними способами подачі матеріалу. Спочатку він просто розповідав щось студентам, потім показував картинки, змушував їх виголошувати промови на потрібну тему. Через два тижні він перевіряв, що саме запам'ятали студенти. Едгар Дейл дійшов висновку, що прослуховування лекцій або читання матеріалу з теми – найменш ефективний спосіб чогось навчитися. Навчання інших і застосування вивченого матеріалу в житті є найефективнішим методом навчання будь-чому [1].

Експеримент Дейла наочно показує, що навчитися чогось можна тільки якщо застосу-

вати ці знання на практиці. Діяти необхідно на етапі отримання інформації. У цьому аспекті використання методу проєктів є досить успішним при викладанні та засвоєнні матеріалу. Тому створення проєкту є гарним стимулятором інтересу студента до навчального матеріалу та дисциплін. Його використання можливе на будь-якому курсі при вивченні юридичних дисциплін, оскільки формування практичних навичок і створення умов, максимально наближених до практики, є важливими факторами формування майбутнього фахівця. При використанні даного методу також доцільно використовувати міждисциплінарний підхід. Зокрема об'єднання знань з кількох предметів дає змогу підійти до розв'язання проблеми з різних боків, дозволяючи розв'язувати їх більш ефективно.

Цінність проєктного методу полягає в тому, що він повністю орієнтований на студента, а в його основі лежить принцип «навчання через дію». На відміну від традиційної освіти, цей метод дозволяє студентам самостійно вирішувати конкретну проблему з мінімальним керівництвом викладача, який сприймається як фасилітатор, а не постачальник знань.

До переваг проєктного методу можна віднести:

- підвищення мотивації: дослідження виявили, що метод проєктів може підвищити рівень мотивації студентів до вивчення дисциплін, оскільки дозволяє їм працювати над цікавими та актуальними для них темами [2, р. 43–45];
- покращення критичного мислення: метод проєктів також може покращити навички критичного мислення, оскільки підготовка проєкту, робота над його компонентами та презентація проєкту вимагають логічного мислення та використання логічних прийомів, таких як: аналіз, синтез, дедукція, індукція [3, р. 576];
- активне залучення кожного студента до процесу засвоєння навчального матеріалу;
- розвиток практичних навичок застосування теоретичного матеріалу;
- розвиток вміння працювати в команді та успішно спілкуватися: слухати та бути почутим, будувати діалог [4, р. 140–141].

Метод проєктів набув поширення і популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань і можливостей їх практичного застосування для вирішення конкретних завдань у спільній діяльності. Все, чого я вчуся, я знаю, навіщо мені це потрібно, де і як я можу це застосувати – центральна теза сучасного розуміння методу проєктів. Суть методу полягає у розвитку особистості в процесі свідомо мотивованої індивідуальної діяльності в групі для вирішення спільного завдання.

Проектна діяльність є багатофункціональною, оскільки спонукає студента до виявлення інтелектуальних здібностей, морально-комунікативних якостей, оволодіння знаннями та загальнонавчальними вміннями, формує здатність до самоосвіти та самоорганізації. Проектній діяльності може передувати «мозковий штурм», під час якого виникають нові цікаві для студентів ідеї.

Реалізуючи проєкт, студенти синтезують знання, інтегрують інформацію із суміжних дисциплін, шукають ефективніші способи вирішення завдань та спілкуються один з одним.

Спільна діяльність демонструє широкі можливості співпраці, під час якої студенти ставлять мету, визначають оптимальні засоби її досягнення, розподіляють обов'язки, демонструють свою компетентність. Досить вдалим є застосування даного методу при вивченні юридичних дисциплін, оскільки він дозволяє не тільки застосувати теоретичні знання на практиці, але й сприяє формуванню необхідних для майбутнього юриста навичок – командної роботи, аналітичного мислення, ораторських здібностей та інших.

Застосування проектного методу при викладанні передбачає ряд етапів:

1. Визначення актуальної теми, яка становить інтерес для студентів і відображає реальну проблему. Ініціатива в обранні теми має йти від здобувачів освіти.

2. Формування команди. Команди можуть формуватися різними способами. Студенти можуть об'єднуватися за власним бажанням або залежно від вибору спільної теми. Викладач знає аудиторію, тому може порадити студентам, як краще сформувати команду, які виклики стоять перед командою, мотивувати її до активної роботи, співпраці та взаємодії. Доведено, що малі команди (до 5 осіб) працюють швидше, ніж великі. Головне правило для ефективності команди – відразу розподілити командні ролі, виробити правила взаємодії та прийняття рішень.

3. Алгоритм розробки та презентації проєкту. Викладач має детально ознайомити студентів з алгоритмом виконання проєкту, визначити, які елементи повинен він мати. Можна зафіксувати

алгоритм на віртуальній дошці або на електронній платформі, на якій працюють студенти. Це дасть можливість виробити чіткий алгоритм дій, здобувачі освіти завжди знатимуть, на якому етапі вони перебувають і які кроки ще потрібно зробити.

4. Рефлексія. Рефлексія є невід'ємною частиною сучасного навчання, спонукаючи студентів переживати, думати, концептуалізувати та експериментувати. Іншими словами, рефлексія є частиною навчання, яка допомагає зрозуміти як матеріал, так і процес. Тому важливим кроком є рефлексія після презентації та оцінки проєкту [5, р. 91].

Для успішної реалізації проєкту велике значення має виявлення персональної відповідальності його учасників. Практика застосування проектного методу показує, що чим вищий рівень персональної відповідальності учасників, тим вища якість кінцевого продукту.

Метод проєктів широко використовується при викладанні юридичних дисциплін в Сумському державному університеті. Зокрема в межах даної наукової роботи, за приклад візьмемо дисципліну «Локальна демократія: кращі європейські практики», яка спрямована на те, щоб студенти досягли сучасного, конструктивного, фундаментального мислення та системи спеціальних знань у європейських практиках місцевої демократії. Вивчивши наявні вітчизняні та європейські інструменти місцевої демократії (наприклад, петиції, партиципаторний бюджет, вибори тощо), студенти, розділені на групи, обирають конкретну проблему, яка є у їхньому місті, селі, вулиці та за допомогою інструментів місцевої демократії розробляють проєкт змін, який допоможе покращити життя громади або вирішити конкретну проблему.

Студентам пропонується наступний алгоритм виконання проєкту:

1. Визначення теми та цілей проєкту. Студенти обирають проблему, яка існує в громаді, де вони проживають (наприклад, проблеми з екологією, вивезенням сміття, відсутністю зручної інфраструктури) і розробляють проєкт змін громади. Здобувачам освіти необхідно обґрунтувати актуальність теми та чітко визначити завдання, які вони сподіваються вирішити за допомогою проєкту змін. Завдання повинні стосуватися конкретних потреб або проблем і мають бути чітко сформульовані та вимірними. Для прикладу, таке завдання, як «сприяння розвитку демократії в країні», занадто широке і не піддається розумному вимірюванню. Завдання мають бути більш обмеженими за обсягом і часом.

2. Види діяльності та терміни. На цьому етапі необхідно детально описати лише заплановані

заходи в рамках проєкту. Діяльність – це інструменти, які будуть використані для досягнення мети проєкту.

3. Очікувані результати. У цьому розділі має бути описаний план оцінки ефективності проєкту після завершення та зазначено, які зміни або результати очікуються, якщо завдання проєкту будуть досягнуті, і що буде доказом цих змін або результатів. Критерії оцінки мають бути пов'язані з завданнями проєкту.

Студенти працюють над проєктом протягом тривалого періоду – від місяця до семестру – який залучає їх до вирішення реальної проблеми, одночасно вони застосовують свої теоретичні знання та розвивають критичне мислення, командну роботу, творчі здібності та комунікативні навички.

Метод проєктів дозволяє студентам перенести теоретичні знання на практику, спрямовує на подальше використання цих засобів не тільки в навчальній меті, а й в реальному житті.

Зокрема під час вивчення дисципліни у 2022–2023 навчальному році, 2 студенти подали петиції до органів місцевого самоврядування, оскільки мали реальні проблеми в громаді й прагнули їх вирішити.

Отже, проєктна діяльність допомагає студентам включитися в активну соціальну дію та подолати суб'єктно-об'єктну педагогічну парадигму.

Значення методу проєктів полягає у розвитку життєвої компетентності студентів та має ряд переваг:

- метод дозволяє перевірити та закріпити теоретичні знання на практиці;
- забезпечує продуктивний зв'язок теорії з практикою в процесі навчання;
- результатом проєкту є продукт, а умови та інструменти його досягнення – компетентність студента;
- сприяє формуванню вмінь і навичок, а також формуванню життєвих принципів і цінностей, підвищенню правосвідомості.

Участь у проєктній діяльності сприяє розвитку життєвої компетентності в цілому. Проте найбільш критичними сферами застосування методу проєктів є розвиток соціальної, інформаційної, політичної (політико-правової), культурної компетентностей.

Таким чином, сутність проєктної технології полягає в тому, щоб стимулювати інтерес студентів до конкретних проблем, які передбачають володіння певними знаннями, і через проєктну діяльність, що розв'язує одну чи цілу низку задач, показати практичне застосування набутих

знань. Від теорії до практики вони гармонійно поєднують академічну експертизу з прагматичними знаннями, зберігаючи відповідний баланс на кожному етапі навчання.

У результаті застосування методу проєктів вдалося отримати наступні результати:

1. Активізація навчання. Розробка конкретних проєктів прискорює процес набуття студентами практичних навичок вирішення реальних проблем і допомагає навчатися на практиці, сприяючи активному навчанню.

2. Підвищення мотивації до вивчення правових дисциплін. Студенти усвідомлюють важливість вивчення правових дисциплін під час вирішення практичних ситуацій та опори на теоретичні знання. Вирішити проблему та правильно застосувати правові норми можливо лише шляхом ґрунтовної теоретичної підготовки.

3. Розвиток самостійності та відповідальності. Метод проєктів орієнтований на самостійну діяльність студентів, починаючи з вибору теми і закінчуючи підбором інструменту для її розв'язання. Він сприяє розумінню важливості навчитися самостійно здобувати знання, правильно розподіляти ролі в команді, планувати час тощо. Кожен студент під час роботи над проєктом може виконувати завдання, які відповідають його можливостям та інтересам.

4. Розвиток важливих для майбутніх юристів soft-skills, серед яких комунікаційні, навички публічних виступів, робота в команді, чітке планування та розподілення часу, аналітичне мислення та інші.

Література

1. LNCS Homepage URL: <https://www.growthengineering.co.uk/what-is-edgar-dales-cone-of-experience>, last accessed 2024/10/11 (дата звернення 15.12.2024).
2. Abdulrahman Tryanti & Basalama Noni. Promoting Students' Motivation in Learning English Vocabulary through a Collaborative Video Project. *A Journal of Culture, English Language Teaching & Literature*. 2019 Vol.19. P. 41–58.
3. Dimmitt N. The power of project based learning: experiential education to develop critical thinking skills for university students. *CBU International Conference Proceedings*. 2017. Vol. 5. P. 575–579.
4. Kapp E. Improving Student Teamwork in a Collaborative Project-Based Course. *College Teaching*. 2009. № 57. P. 139–143.
5. Raelin J. A. Work-based learning: The new frontier of management development. Prentice-Hall. 2000. 281 p.
6. Popel M. V. Using Cocalc as a Training Tool for Mathematics Teachers' pre-Service Training. *Information Technologies and Learning Tools*. 2018. № 68(6), P. 251–261.

Анотація

Панкратова В. О. Проектні технології як засіб формування ключових компетенцій при викладанні юридичних дисциплін. – Стаття.

У статті розкрито особливості використання проектного методу при підготовці майбутніх юристів. Визначено, що метод проектів – одна з педагогічних технологій, яка поєднує теоретичний матеріал і практику. Цінність проектного методу полягає в тому, що він повністю орієнтований на студента, а в його основі лежить принцип «навчання через дію».

Автор наводить переваги проектного методу, до яких відносить: підвищення мотивації; покращення критичного мислення; активне залучення кожного студента до процесу засвоєння навчального матеріалу; розвиток практичних навичок застосування теоретичного матеріалу та вміння працювати в команді.

У статті наголошено на тому, що проектна діяльність є багатофункціональною, оскільки спонукає студента до виявлення інтелектуальних здібностей, морально-комунікативних якостей, оволодіння знаннями та загальнонавчальними вміннями, формує здатність до самоосвіти та самоорганізації. Зазначено, що реалізуючи проект, студенти синтезують знання, інтегрують інформацію із суміжних дисциплін, шукають ефективніші способи вирішення завдань проекту та спілкуються один з одним.

Автор визначив наступні етапи впровадження проектного методу при викладанні: визначення актуальної теми, формування команди, робота над проектом та його презентація, рефлексія. При цьому зазначено, що для успішної реалізації проекту велике значення має виявлення персональної відповідальності його учасників.

У якості прикладу у статті наведено алгоритм застосування проектних технологій при викладанні дисципліни «Локальна демократія: кращі європейські практики», де в основі проекту лежить конкретна проблема громади в якій мешкають студенти.

Резюмовано, що сутність проектної технології полягає в тому, щоб стимулювати інтерес студентів до конкретних проблем, які передбачають володіння певними знаннями, і через проектну діяльність, що розв'язує одну чи цілу низку задач, показати практичне застосування набутих знань. Від теорії до практики вони гармонійно поєднують академічну експертизу з прагматичними знаннями, зберігаючи відповідний баланс на кожному етапі навчання.

Ключові слова: проектні технології, проектний метод, освітній процес, правосвідомість, правова культура, мотивація, професійна компетентність.

Summary

Pankratova V. O. Project technologies as a means of forming key competencies in teaching legal disciplines. – Article.

The article reveals the features of using the project method in training future lawyers. It is determined that the project method is one of the pedagogical technologies that combines theoretical material and practice. The value of the project method lies in the fact that it is entirely student-oriented and is based on the principle of «learning through action.»

The author lists the advantages of the project method, which include increasing motivation, improving critical thinking, active involvement of each student in learning educational material, developing practical skills in applying theoretical material, and the ability to work in a team.

The article emphasizes that project activity is multifunctional, encouraging students to identify intellectual abilities, moral and communicative qualities, master knowledge, and general educational skills. It forms the ability to self-education and self-organization. By implementing the project, students synthesize knowledge, integrate information from related disciplines, look for more effective ways to solve project tasks, and communicate with each other.

The author identified the following stages of implementing the project method in teaching: determining the relevant topic, forming a team, working on the project and its presentation, and reflection. It is noted that for the successful implementation of the project, it is of great importance to identify the personal responsibility of its participants.

For example, the article provides an algorithm for applying project technologies in teaching the discipline «Local Democracy: Best European Practices,» where the project is based on a specific problem of the community in which the students live.

It is summarized that the essence of project technology is to stimulate students' interest in specific problems that require the possession of certain knowledge and through project activities that solve one or a whole series of tasks to show the practical application of the acquired knowledge. From theory to practice, they harmoniously combine academic expertise with pragmatic knowledge, maintaining an appropriate balance at each stage of training.

Key words: project technologies, project method, educational process, legal awareness, legal culture, motivation, professional competence.